

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 15 december 2020

Mål nr

T 5830-19

PARTER

Klagande

SSM Bygg & Fastighets AB, 556529-3650

Box 517

101 30 Stockholm

Ombud: Advokaterna JK, AL och LL

Motpart

RFP Alfa AB i likvidation, 556280-6108

c/o Advokatfirman Carler KB

Box 7557

103 93 Stockholm

Ombud: Advokaterna VM och DÅ

SAKEN

Fråga om preklusion

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts, Mark- och miljööverdomstolen, dom 2019-10-09 i mål
M 12278-18

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att SSM Bygg & Fastighets AB:s fordran omfattas av 6 § lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt.
Mark- och miljööverdomstolens domslut står därmed fast.

Det ankommer på mark- och miljödomstolen att efter målets återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

SSM Bygg & Fastighets AB har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa att SSM Bygg inte har förlorat rätten att kräva ut den i målet aktuella fordran enligt 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer.

RFP Alfa AB i likvidation har motsatt sig att Mark- och miljööverdomstolens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 8.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. På fastigheten X 1 utförde RFP Alfa under 2001 och 2002 för fastighetsägaren vissa åtgärder såsom rivning och utfyllnad för exploatering. I samband med att Bostadsrättsföreningen Bromma Tracks förvärvade fastigheten i slutet av 2014 anmälde föreningen en föroreningsskada till tillsynsmyndigheten. En kompletterande anmälan med riskbedömning gjordes också sedan ytterligare föroreningar upptäckts. Tillsynsmyndigheten beslutade att de åtaganden som hade gjorts i anmälningarna var tillräckliga och att några ytterligare åtgärder inte erfordrades.
2. Bostadsrättsföreningen väckte därefter talan vid mark- och miljödomstolen och yrkade att RFP Alfa skulle förpliktas att betala närmare 10 miljoner kr och ränta. Grunden för yrkandet var att det utgjorde ett regresskrav enligt 10 kap. miljöbalken avseende kostnader som föreningen hade haft för att åtgärda en föroreningsskada på fastigheten. Bostadsrättsföreningen gjorde gällande att RFP Alfa såsom tidigare verksamhetsutövare på fastigheten var solidariskt ansvarigt med föreningen för skadan. Enligt föreningen hade RFP Alfas verksamhet bidragit till föroreningsskadan på fastigheten.
3. RFP Alfa bestred käromålet och förnekade att de åtgärder som bolaget vidtagit hade orsakat föroreningsskadan. Vidare anfördes att bolaget hade trätt i likvidation och att ett kallelseförfarande enligt lagen om kallelse på okända borgenärer hade genomförts. Bostadsrättsföreningen hade inte anmält sin fordran inom kallelsefristen. Eftersom RFP Alfa inte heller kände till fordran var den prekluderad enligt 6 § den lagen.
4. Bostadsrättsföreningen invände att fordringar som har sin grund i kostnader för avhjälpande av föroreningsskador enligt 10 kap. miljöbalken inte

kan preskriberas och gjorde gällande att sådana fordringar därför inte heller kan prekluderas. Föreningen åberopade vidare att RFP Alfa hade känt till fordran.

5. Mark- och miljödomstolen beslutade att i mellandom pröva om föreningen hade förlorat rätten att kräva ut den i målet aktuella fordran enligt 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer. Domstolen kom fram till att fordran i och för sig kunde bli föremål för preklusion och att föreningen inte hade visat att RFP Alfa känt till fordran före fristdagen. Domstolen förklarade att föreningen hade förlorat rätten att kräva ut sin fordran.

6. Bostadsrättsföreningen överlät därefter sin fordran till SSM Bygg & Fastighets AB som inträdde i föreningens ställe i rättegången.

7. Mark- och miljööverdomstolen har fastställt mark- och miljödomstolens domslut. Enligt domstolen ska bestämmelsen om undantag från preskription i 10 kap. miljöbalken inte tillämpas på sådana fordringar mellan två enskilda som målet rör. Domstolen har ansett att det redan med hänsyn till detta saknas anledning att överväga en analogisk tillämpning av innebörd att fordran inte skulle kunna prekluderas.

8. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om fordran omfattas av bestämmelserna om preklusion i 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer. Frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

Allmänt om preskription

9. Allmänna bestämmelser om preskription av fordringar finns i preskriptionslagen (1981:130). Lagen gäller i den mån inte annat är föreskrivet (se 1 §).

10. Lagen tillämpas på alla slags fordringar oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer (se prop. 1979/80:119 s. 88). Lagen syftar till att förekommande fordringsförhållanden ska kunna avvecklas inom rimlig tid. Lagens regler är utformade utifrån en avvägning mellan ett antal olika intressen som gör sig gällande, t.ex. borgenärens intresse av att upprätthålla sin fordran och gäldenärens intresse av att inte behöva bevara bevisning om betalning under alltför lång tid.

11. Som huvudregel är preskriptionstiden tio år från fordrans tillkomst om inte preskriptionsavbrott sker dessförinnan. En regressfordran som har uppkommit genom att någon har betalat en skuld, för vilken flera är ansvariga, preskriberas tidigast ett år efter betalningen av huvudfordran. (Se 2 och 4 §§.)

12. Om flera gäldenärer är solidariskt ansvariga för en skuld och skulden preskriberas i förhållande till någon av dem svarar var och en av de andra enligt 9 § endast i förhållande till sin andel; det kvarstående ansvaret fördelas i regel efter huvudtalet vilket också tillämpas i fördelning av brist hos någon av de ansvariga (accessorisk preskription).

Preklusion enligt lagen om kallelse på okända borgenärer vid avveckling av aktiebolag

13. Ett aktiebolag kan avvecklas genom likvidation. Likvidationen syftar till att bolaget ska betala sina skulder och att återstående tillgångar ska fördelas mellan aktieägarna. Att bolaget har avvecklats innebär inte att det har slutat existera utan endast att det blivit overksam. Det finns då inte längre några fungerande bolagsorgan och inte heller några ställföreträdare. Äganderätten till bolagets tillgångar påverkas emellertid inte, och inte heller ansvaret för bolagets skulder. Men tillgångarna kan inte belastas med någon ny skuld.

14. Ett moment i genomförandet av likvidationen är att likvidatorn ska uppmärksamma eventuella okända fordringsägare på att beslut om likvidation

har fattats genom en ansökan om det kallelseförfarande som anges i lagen om kallelse på okända borgenärer.

15. När gäldenären är ett aktiebolag görs ansökan hos Bolagsverket. Till ansökan ska bifogas en förteckning över gäldenärens kända borgenärer. Kallelse utfärdas sedan av myndigheten med föreläggande om att eventuella okända borgenärer senast sex månader från dagen för kallelsen skriftligen måste anmäla sina fordringar. (Se 4 och 5 §§ lagen om kallelse på okända borgenärer.)

16. En borgenär som inte är upptagen i förteckningen över kända borgenärer och som underlåter att anmäla sin fordran inom den föreskrivna tiden förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Detta gäller emellertid inte om borgenären visar att gäldenären har känt till fordran före anmälningstidens utgång. (Se 6 §.)

17. Bestämmelsen om accessorisk preskription tillämpas på motsvarande sätt vid preklusion av en skuld i förhållande till någon av flera solidariskt ansvariga gäldenärer (se 7 §).

18. Lagen tillämpas, liksom preskriptionslagen, på alla slags fordringar. I rättsfallet NJA 2014 s. 114, som gällde preklusion av skattefordringar, uttalade Högsta domstolen att avvecklingsintresset är en viktig grund för lagen och att det intresset allvarligt skulle motverkas om sådana fordringar inte kunde prekluderas.

19. Som nämnts innebär preklusion att borgenären inte längre kan kräva ut sin fordran. Det är således samma rättighetsavskärande verkan som för en fordran som har preskriberats; båda instituten syftar till avveckling av fordringar. De skäl som ligger bakom att avveckling anses önskvärt skiljer sig emellertid till viss del åt.

Ansvaret för att avhjälpa miljöskador

Den allmänna hänsynsregeln om ansvaret för att avhjälpa miljöskador

20. Enligt en av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken gäller att alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön, ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört, för att denna avhjälpas i den omfattning som kan anses skälig (se 2 kap. 8 §). Den bärande tanken bakom bestämmelsen är att det i första hand är förorenaren som ansvarar för att avhjälpa en skada i ett vatten- eller markområde. Den närmare regleringen finns i 10 kap. miljöbalken.

Ansvaret för föroreningsskador i 10 kap. miljöbalken

21. Bestämmelserna i 10 kap. fick i huvudsak sin nuvarande utformning genom lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2007. Av övergångsbestämmelserna framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller i fråga om miljöskador som orsakats av utsläpp, händelser eller tillbud som har ägt rum före ikraftträdandet. Det är den äldre lydelsen som är tillämplig i målet. När det gäller de bestämmelser som aktualiseras är dock den sakliga innebörden i allt väsentligt avsedd att vara densamma även efter lagändringen. (Jfr prop. 2006/07:95 s. 125 ff.)

22. Kapitlet reglerar ansvaret för utredning och efterbehandling (numera benämnt avhjälpande) av bl.a. mark- och vattenområden som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (se 1 §).

23. Det är i första hand verksamhetsutövaren – den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som bidragit till föroreningen – som ansvarar för den efterbehandling som behövs. Fastighetsägare har under vissa förutsättningar ett subsidiärt ansvar. Den ansvarige ska utföra eller

bekosta de åtgärder som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. (Se 2–4 §§.)

24. Ansvaret är i denna del av offentligrättsligt slag, inte skadeståndsrättsligt (se Bertil Bengtsson, Speciell fastighetsrätt, 12 uppl. 2018, s. 230 ff.). Det är alltså samhällets intresse av att förorenade vatten- och markområden saneras som är utgångspunkten för ansvaret, inte förhållandet mellan skadevällare och skadelidande.

Regress mellan flera ansvariga

25. Om flera är ansvariga enligt kapitlet är ansvaret som huvudregel solidariskt. Det allmänna kan således kräva att någon av de ansvariga fullgör ansvaret. Den som har utfört eller bekostat åtgärder kan sedan rikta regresskrav mot andra som är medansvariga. (Se 6 och 7 §§.) Regressbestämmelserna reglerar alltså den civilrättsliga relationen mellan flera ansvariga verksamhetsutövare eller fastighetsägare.

26. Mark- och miljödomstol prövar som första instans en regresstalan som grundar sig på 6 eller 7 § (se 21 kap. 1 § första stycket 7).

27. Verksamhetsutövares och fastighetsägares ansvar enligt 10 kap. följer direkt av lag och förutsätter inte ett föreläggande från tillsynsmyndighet. Däremot finns under vissa omständigheter en anmälningsskyldighet för den som tänker vidta avhjälpandeåtgärder (se 28 § förordningen, 1998:899, om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd). Det anförda innebär att en regresstalan avseende utgifter för avhjälpandeåtgärder som en fastighetsägare eller verksamhetsutövare haft för att frivilligt uppfylla sitt ansvar enligt 10 kap., måste ses som en regresstalan baserad på 10 kap. 6 eller 7 § (jfr NJA 2012 s. 125). Om motparten anser att åtgärderna inte varit nödvändiga får det prövas inom ramen för regresstvisten.

Bestämmelsen i 10 kap. miljöbalken om att preskriptionslagen inte är tillämplig

28. Enligt 10 kap. 4 § andra stycket miljöbalken i den lydelse som ska tillämpas i målet är preskriptionslagen inte tillämplig på efterbehandlingsansvaret. I den nu gällande lydelsen finns en bestämmelse om motsvarande fråga i 10 kap. 8 §. Där anges att preskriptionslagen inte är tillämplig på ansvar enligt 2–7 §§. Enligt förarbetena överensstämmer den nya ordalydelsen i sak med innehållet i 4 § andra stycket i den gamla ordalydelsen (se prop. 2006/07:95 s. 129).

29. Av den nya ordalydelsen i 8 § framgår tydligt att också en regressfordran enligt 6 eller 7 § enligt nu gällande regler inte preskriberas enligt preskriptionslagen. Den gamla ordalydelsen var inte lika tydlig på den punkten. Förarbetena till den gamla bestämmelsen bidrar inte med något klargörande.

30. Starka saksäl talar dock för att samma regler bör gälla enligt kapitlet för såväl en regressfordran som huvudfordran. Eftersom den aktuella typen av skador ofta kan förväntas bli kända först när lång tid förflutit skulle annars möjligheten till regress bli starkt begränsad. Det är mindre väl förenligt med principen om att förorenaren ska betala. Sammantaget med uttalandet i förarbetena till nuvarande 8 § måste regelverket uppfattas så att även den gamla lydelsen av bestämmelserna innebar att preskriptionslagen inte är tillämplig på regressfordringar enligt kapitlet.

Frågan om en fordran enligt 10 kap. miljöbalken kan prekluderas

31. Lagen om kallelse på okända borgenärer är enligt sin ordalydelse tillämplig på alla typer av fordringar. Bestämmelserna i lagen gäller också när kallelse sker enligt annan lag eller författning, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet. Sett enbart till detta skulle således lagens

bestämmelser om preklusion träffa även fordringar enligt 10 kap. miljöbalken. Frågan är om andra skäl medför att detta ändå inte ska gälla.

32. Varken i den nu gällande eller den tidigare lydelsen av 10 kap. miljöbalken finns någon bestämmelse om att fordringar enligt kapitlet inte skulle kunna prekluderas enligt lagen om kallelse på okända borgenärer. Frågan har inte berörts i lagens förarbeten.

33. Som framgått finns stora likheter mellan regelverken om preskription och preklusion. Om preklusion kan ske innebär det vidare att det finns en möjlighet för en verksamhetsutövare att undgå ansvar för en förorenande verksamhet genom att träda i likvidation. Eftersom de skador som kan aktualiseras ofta inte blir synliga förrän efter en längre tid finns det en risk för att fordran inte anmäls under kallelseförfarandet. Om fordran prekluderas innebär lagens 7 § vidare att övriga ansvariga enligt 10 kap. miljöbalken får sitt ansvar begränsat i motsvarande mån. Principen om att förorenaren ska betala kommer då inte att få fullt genomslag. Det finns således skäl som talar för att preklusion inte borde vara möjligt.

34. Samtidigt är konsekvenserna av en sådan reglering svårförutsebara och kan leda till negativa effekter. I vilken utsträckning det kommer att uppstå behov av att väcka till liv sedan länge likviderade bolag är svårt att överblicka, liksom vilken praktisk nytta detta verkligen skulle kunna medföra. Den typen av överväganden kräver ett underlag som bäst tas fram i ett lagstiftningsärende och är även i övrigt av karaktären att det i första hand bör vara lagstiftaren som tar ställning till dem.

35. Det anförda leder till slutsatsen att bestämmelserna om preklusion i 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer bör tillämpas även på fordringar enligt 10 kap. miljöbalken.

Bedömningen i detta fall

36. SSM Byggs talan avser en regressfordran enligt 10 kap. 6 § miljöbalken (se p. 27). Det finns därmed inte skäl att meddela prövningstillstånd för att pröva frågan om mark- och miljödomstol varit behörig att pröva tvisten.

37. Bestämmelserna om preklusion i 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer är tillämpliga på SSM Byggs fordran (se p. 35). Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras i enlighet med detta.

38. Vid denna bedömning finns det inte skäl att meddela prövningstillstånd rörande målet i övrigt. Det ankommer på mark- och miljödomstolen att pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen när handläggningen av målet återupptas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Svante O. Johansson, Dag Mattsson (skiljaktig), Malin Bonthron och Eric M. Runesson (referent, skiljaktig)

Föredragande har varit justitiesekreteraren Henrik Jonsson



Datum
2020-11-03

Mål nr T 5830-19
Bilaga 1

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig i fråga om motiveringen enligt följande.

Som mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen har konstaterat faller en regressfordran av detta privaträttsliga slag utanför miljöbalkens regel om undantag från preskriptionslagen.

Av den i målet tillämpliga äldre lydelsen av 10 kap. miljöbalken framgår att regeln bara avser det allmännas avhjälpandeansvar, inte de ansvarigas inbördes kostnadsansvar och regressfordringar. Lagmotiven bekräftar att undantaget från preskriptionslagen tar sikte på just avhjälpandeansvaret gentemot det allmänna (jfr prop. 1997/98:45 del 1 s. 360 och s. 605). En regressfordran med anledning av fullgörande av avhjälpandeansvaret omfattas inte av undantaget. Den fordringen preskriberas enligt allmänna regler.

Det saknas därmed, som domstolarna funnit, stöd för att regressfordringen inte också skulle kunna prekluderas på vanligt sätt. Det är ännu tydligare i ett fall som detta där tillsynsmyndigheten inte har konstaterat omfattningen av avhjälpandeansvaret och riktat något åtgärdsföreläggande mot verksamhetsutövaren. Över huvud taget skulle det utgöra ett udda rättsläge om en reguljär penningfordran som en enskild har mot en annan enskild skulle vara helt fri från preskription och preklusion.

Dok.Id 193233

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

Det förhållandet att lagtexten sedan har ändrats och fått en annan – oklart svepande – utformning föranleder inte annan bedömning (jfr prop. 2006/07:95 s. 90 och 129).

Den dispenserade frågan ska av det skälet besvaras så att Högsta domstolen förklarar att SSM Byggs fordran omfattas av 6 § kallelselagen.

Målet väcker även frågan om det allmännas anspråk på avhjälpande för en miljöförstöring omfattas av kallelselagen och därmed kan prekluderas genom det förfarande som föreskrivs där. Följande kan därför tilläggas.

Föreskriften om att avhjälpandekravet är undantaget från preskriptionslagen får ses närmast som ett förtydligande av vad som ändå skulle ha gällt enligt allmänna grundsatser. Sedan länge har ansetts att en offentlighetsrättslig skyldighet att avhjälpa skador av detta slag står kvar till dess att skadorna har åtgärdats och inte är underkastad preskription (jfr NJA 1903 s. 210), låt vara att den rättsliga förklaringen till det är omdiskuterad i doktrinen.

Lagtexten i miljöbalken talar visserligen bara om undantag från preskriptionslagen. Men det innebär inte att man ska dra slutsatsen att preklusion då måste kunna inträda med tillämpning av kallelselagen. Ett sådan motsatsvis tolkning kan inte göras. Utgångspunkten är att preskription och preklusion, som i princip har samma verkningar, ska följas åt så långt som möjligt; instituten har till stor del sammanfallande ändamål (jfr SOU 1957:11 s. 133 f.). Det förhållandet att ett undantag om preskription har tagits in i miljöbalken talar i själva verket för att det också gäller undantag för preklusion enligt kallelselagen.

I sammanhanget kan man inte jämföra med vad som gäller för obligationsrättsligt grundade anspråk på vidtagande av åtgärd, vilka kan preskriberas och prekluderas enligt allmänna regler. Inte heller går det att jämföra avhjälpandeansvaret för föroreningar med t.ex. en skattefordran, där det står klart att anspråket kan prekluderas enligt kallelselagen (och preskriberas).

Här handlar det i stället om en offentlighetsrättsligt grundad åtgärdsskyldighet av ett slag som inte rimligen kan tillåtas falla bort med tiden utan måste stå kvar till dess att den har fullgjorts. En föroreningsskada utgör en allvarlig inverkan på naturen och påverkar hela samhället och i synnerhet människor som bor eller annars vistas i det område där föroreningen finns. Det är ett ansvar att avhjälpa miljörisken som gäller gentemot det allmänna, i förhållande till alla i samhället. När tillsynsmyndigheten kräver att miljöförstöringen ska åtgärdas uppträder den som företrädare för detta allmänna samhällsintresse av skydd för hälsa och miljön, inte som borgenär i någon obligationsrättslig mening. En skyldighet av det slaget gentemot det omgivande samhället kan inte gärna vara beroende av privaträttsliga dispositioner som den enskilde verksamhetsutövaren vidtar.

En grundläggande hänsynsregel i miljöbalken är att alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet, eller vidtagit en åtgärd som medfört skada för miljön, ansvarar till dess skadan har upphört för att denna avhjälpas i den omfattning som kan anses skälig (2 kap. 8 §). Miljörisker upptäcks inte sällan först lång tid efter det ingrepp som har gett upphov till saneringsbehovet. De miljörättsliga hänsyn som ligger bakom principen att avhjälpandeansvaret gäller för all framtid motiverar att kravet inte heller ska kunna prekluderas enligt kallelselagen. Det skulle strida mot principen att förorenaren betalar om åtgärdsansvaret för en miljörisk plötsligt kunde upphöra genom bara en associationsrättslig handling. Det är oförenligt med lagstiftningens grundläggande ändamål – ett avhjälpandeansvar som ska gälla till dess att

miljörisken åtgärdas – om ansvaret ändå skulle kunna falla bort med en tillämpning av kallelselagen.

Slutsatsen är därmed att det måste anses följa av miljöbalken att kallelselagen inte ska tillämpas på det allmännas krav på avhjälpande. Någon särskild föreskrift om detta behövs inte (se utformningen av 1 § kallelselagen).

Läget torde vara ett annat när det rör sig om verksamhetsutövarens kostnadsansvar, dvs. i fråga om tillsynsmyndighetens anspråk på ersättning för kostnader som myndigheten har haft för att avhjälpa en miljörisk som omfattas av verksamhetsutövarens avhjälpandeansvar enligt miljöbalken. Miljöförstöringen är då sanerad, och i den situationen fungerar myndigheten närmast som en vanlig borgenär som vill få sina utlägg ersatta. Anspråket på ersättning för kostnader skiljer sig principiellt sett inte från en vanlig fordran. Det finns skäl för att ett ersättningskrav av detta slag inte omfattas av undantaget om preskription i miljöbalken och då även kan prekluderas enligt kallelselagen (jfr ang. preskriptionen Bertil Bengtsson, Miljöbalkens återverkningar, s. 163). Ett sådant synsätt är också i linje med att man i preskriptionshänseende måste göra åtskillnad mellan en fordran och det rättsförhållande från vilket fordringen härleder sig. Samtidigt skulle effektiviteten i det eviga avhjälpandeansvaret ju i praktiken allvarligt urholkas om det åtföljande alternativa ansvaret att ersätta tillsynsmyndighetens kostnader inte också fortsatte att ha verkan. Förarbetena till miljöbalken kan ge intryck av att tanken är att kostnadsansvaret inte kan upphöra (se t.ex. prop. 1997/98:45 del 2 s. 25 f.). Det är därför inte säkert vad som gäller i detta avseende.

Sammanfattningsvis ska miljöbalken enligt min mening förstås så att det föreligger en skillnad i fråga om preskription och preklusion mellan avhjälpandeansvaret och regressansvaret, dvs. mellan det offentlighetsrättsliga ansvaret och det privaträttsliga. I det första ledet kan det allmännas krav på saneringsåtgärder varken preskriberas eller prekluderas enligt kallelselagen, i

det andra ledet ska vanliga privaträttsliga regler tillämpas och den fordringen kan såväl preskriberas som prekluderas. Vanliga regler torde också gälla för tillsynsmyndighetens krav på ersättning för kostnader som myndigheten har haft för att låta avhjälpa miljöförstöringen, men detta är inte säkert.

I ett enskilt fall kan det anförda leda till att en verksamhetsutövare, som dragit på sig en kostnad för att avhjälpa en miljöförstöring och har en regressfordran mot en annan ansvarig, kan riskera att inte få ut ersättning för den kostnaden om verksamhetsutövaren missar att bevaka fordringen på det sätt som krävs för att hindra att den faller bort genom preskription eller preklusion. En sådan ordning är inte orimlig, och den är väl förenlig med principen att förorenaren ska betala. Den som är ansvarig för att avhjälpa föroreningsskadan får bära kostnaden för skadan, det är bara det att han inte kan föra över en del av den kostnaden till en medskyldig. Det väsentliga är att föroreningen avhjälpas och att saneringen inte belastar det allmänna.

Till sist ska sägas att jag är av annan mening än majoriteten i frågan om en verksamhetsutövare med stöd av regressregeln i 10 kap. miljöbalken kan föra över kostnader han själv har haft för att komma till rätta med en miljörisk på sin fastighet trots att tillsynsmyndigheten inte har konstaterat eller krävt ut något avhjälpandeansvar (jfr p. 27 i domen och betydelsen av 2012 års rättsfall). Enligt min uppfattning är detta inte möjligt. Saken har inte betydelse för den dispenserade frågan, och det finns inte anledning att utveckla skälen för min inställning.



Datum
2020-11-03

Mål nr T 5830-19
Bilaga 2

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Eric M. Runesson är skiljaktig och anför följande.

Enligt min mening ska fordran förklaras inte vara omfattad av 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer.

Jag ansluter mig till vad majoriteten anför i domskälen under punkterna 1–33. Från och med punkten 34 bör domskälen ha följande lydelse.

34. Principen att det i första hand är verksamhetsutövaren som ska avhjälpa de miljöskador som verksamheten har medfört och att kostnaderna inte bör övervältras på det allmänna uppbär ansvarsstrukturen i 10 kap. miljöbalken. Det följer också av Sveriges internationella åtaganden att ge genomslag åt principen (jfr prop. 1997/98:45, del 1, s. 560). En bokstavstolkning av lagen om kallelse på okända borgenärer skulle medföra att principen inte får fullt genomslag (jfr p. 33).

35. När det allmänna utkräver ansvar synes tanken inte ha varit att det allmänna ska ses som en borgenär, dvs. som mottagare av en avhjälpande prestation (jfr a. prop., del 1, s. 605). Det har ansetts motivera att det primära anspråket från det allmänna inte ska träffas av preskription. Det primära anspråket har likställts med regressanspråk i preskriptionshänseende, vilket nu uttryckligen framgår av 10 kap. 8 §.

Dok.Id 193232

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

36. Den valda konstruktionen av det primära ansvaret med dess offentlig-rättsliga inslag talar i lika mån emot preskription som emot preklusion i det ledet; det allmänna är borgenär i lika stor eller liten utsträckning i bägge fallen. Eftersom likställighet mellan primärt ansvar och regressansvar gäller i preskriptionshänseende, ter det sig näraliggande att detsamma också bör kunna gälla i preklusionshänseende.

37. Om preklusion inte inträder kan det bli nödvändigt att återuppta likvidationsförfaranden rörande bolag som varit verksamhetsutövare trots att slutredovisning kan ha skett sedan en längre tid tillbaka. Det kan tyckas försvaga genomslaget för det avvecklingsintresse som uppbär lagen om kallelse på okända borgenärer (jfr SOU 1957:11 s. 135). Avvecklingsintresset har dock underordnats andra intressen i vissa fall. Anspråk som grundas på att bolaget före kallelsefristens utgång borde ha haft kännedom om fordran får göras gällande utan hinder av att fristen utlöpt. Detta får antas gälla även beträffande fordringar som uppkommit efter fristen även om det inte uttryckligen framgår av lagtexten. (Jfr även diskussionen i doktrinen om att också fordringar som blir fullgångna först efter fristen bör omfattas av preklusion; se Stefan Lindskog, Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kapitlet. Kapitalskydd och likvidation, 2 uppl., 1995, s. 314 och Bert Lehrberg, I aktiebolagslagens skymningsland, 1990, s. 39).

38. Avvecklingsintresset framstår då inte som så starkt att det i sig bör få vara en avgörande invändning mot att avvika från en bokstavstolkning av lagen för att möjliggöra ett genomslag för ändamålet med regleringen i 10 kap. miljöbalken.

39. När en fordran inte omfattas av preklusion förutsätts en ordning för att återuppta avslutade likvidationsförfaranden. Beträffande likvidation av aktiebolag ges en sådan ordning i 25 kap. 44 § aktiebolagslagen.

40. En avvikelse från en bokstavstolkning av lagen om kallelse på okända borgenärer ter sig därmed inte heller vara förenad med sådana rättsliga eller praktiska konsekvenser att det bör få hindra ett genomslag för principen om förorenarens ansvar för miljöskador. (Jfr a. prop., del 1, s. 563 f.)

41. Det finns starka sakliga skäl för att ge principen genomslag och tillämpa 10 kap. 8 § analogt så att varken preskriptionslagen eller lagen om kallelse på okända borgenärer träffar ifrågavarande fordringsanspråk. Skälen däremot ter sig förhållandevis svaga.

42. Den anförda leder till slutsatsen att bestämmelserna om preklusion i 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer inte bör tillämpas på fordringar enligt 10 kap. miljöbalken.

Bedömningen i detta fall

43. Bestämmelserna om preklusion i 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer är inte tillämpliga på SSM Byggs fordran. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras i enlighet med detta.

44. Överröstad i denna del är jag ense med majoriteten när det gäller frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt och ordningen för prövning av rättegångskostnader.